

Eduard Márquez Narrador

“Estem creant-nos nosaltres mateixos constantment”

Eduard Márquez tracta a ‘La decisió de Brandes’ (Empúries) algunes de les seves principals obsessions literàries, com ara la creació i la memòria, partint de la vida d’un pintor en el marc històric de l’espoli artístic que van dur a terme els nazis

● Text: Francesc Bombí-Vilaseca ● Fotos: Josep Losada

La novel·la està marcada per les guerres mundials...

La idea era seguir el periple vital de Georges Braque, en qui està inspirat el protagonista. Tot neix quan l’11 de febrer del 2003 llegeixo una notícia que parla de l’espoli nazi, que jo desconeixia totalment. Coneixia la lluita nazi contra els autors *degenerats*, que havien buidat museus, però no coneixia el sistema de l’espoli sistemàtic, com exigien quadres a canvi de la pròpia vida... L’article em va donar un context i un marc narratiu prou potent, i vaig començar a estirar el fil. I un dia, entre moltes referències, trobo una carta en què Walter Andreas Hofer, assessor artístic de la col·lecció privada de Göring, li envia un informe explicant que a tal família li ha fotut allò, a tal altra això... I hi trobo: “Braque és un ari que viu a París fent de pintor. La seva col·lecció és a Bordeus, requisada, caldrà desbloquejar-la. He negociat personalment amb ell la possibilitat de recuperar ràpidament els seus quadres si s’avé a desfer-se del seu *Retrat d’una noia*, de Cranach. Ens reserva el quadre, que si no fos per això segur que no vendria, i em notificarà la seva decisió durant la meua propera visita a París. Els seus altres quadres no tenen cap interès per a nosaltres”. És fascinant. Quan vaig veure això vaig dir: “Ja ho tinc!”.

Però encara li faltaven molts caps per lligar...

A partir d’aquí intento saber

què va fer Braque, i no ho descobreixo, no sé si va donar el quadre o no... A més, s’ha perdut el rastre d’aquella pintura. El problema era que ni a la més exhaustiva biografia de Braque hi havia gaire informació, així que activo el Brandes, m’invento la decisió i la resposta. A mesura que el vaig treballant i coneixent, Braque em fascina i es va convertint en el moll de l’os de Brandes, són el mateix en la seva manera d’entendre la pintura, en la seva manera de situar-se davant del món: la importància de l’ofici, del treball, de l’esforç, de la discreció, de la humilitat, del perfeccionisme...

Algunes d’aquestes característiques també són d’Eduard Márquez...

Sí, vaig acabar descobrint que Braque, Brandes i jo podríem formar un trio magnífic. Vaig utilitzar Braque/Brandes per expressar les meves neures creatives. La creació és un dels temes de la novel·la: com creem. De Braque també utilitzo a grans trets el seu periple vital: la formació, el pare, la trinxera, el París ocupat...

I Braque també surt a la novel·la...

El faig sortir a l’inici, amb la cita “Només ens queda allò que no ens prenen, i és el millor de nosaltres mateixos”, i també a dins per pura gratitud; és un homenatge. Braque va quedar tapat per Picasso, però és fonamental. A més, se sap re-cloure, sap viure al marge. La seva actitud durant l’ocupació és molt clarivident: la gent

sabia que Braque era a París, i que no participa de la vida social i cultural de la ciutat ocupada, mentre que molts altres continuen anant de copes, festes i inauguracions. Braque passa fred, gana i perd colors: la seva evolució pictòrica ha estat estudiada, i es veu com se li acaben els colors, amb una mena de resistència passiva.

És un procés de treball interior...

Més abocat a dintre, a l’essència, la faramalla la deixa per als altres, com s’insisteix al llarg de la novel·la. És una paraula magnífica, *faramalla*, el que no és important, i encara més en aquest món en què vivim tan donat a la faramalla, en què posicionaments com el de Braque/Brandes em resulten magnífics, perquè en certa manera és el meu posicionament com a escriptor, m’he mantingut fidel a aquest propòsit i no crec que canviï en un futur: és una manera d’entendre la creació, la teva situació dintre d’un context cultural o literari.

¿Li va ser difícil parlar de l’art pictòric partint de la literatura?

No, perquè li vaig trobar de se-

“Em pregunto:
què en sé,
dels meus pares?
El que en sé
és veritat?”

guida una dimensió tan lírica i poètica que em va fascinar, i crec que això em va salvar. Vaig trobar anècdotes i llegendes molt poètiques, i vaig fer que a Brandes l’hi expliqués el seu pare, un químic apassionat per la pintura i les històries fantàstiques sobre els colors. Amb això també donava a la novel·la i a la infantesa de Brandes un to líric i poètic que m’interessava molt. A part del pes moral del pare, amb consells com ara “si ho fas, fes-ho bé”, “t’ofegues en un got d’aigua”, “no jutgis les persones”... “Si ho fas, fes-ho bé”, em deia el meu pare, ho recordo i és una neura meua: jo l’hi dic a la meua filla. Per fer la cosa mal feta no val la pena, i m’ha quedat gravat.

L’element familiar també és molt important, a la novel·la...

Això enllaça amb un altre dels temes, que és la memòria, una altra de les meves obsessions. Em pregunto: què sé dels meus pares? El que sé és veritat? Hi ha fotos de la meua vida en què estic en braços de desconeguts, i m’estic quedant sense gent a qui demanar l’hi, això em turmenta. El cas de Brandes és més greu perquè estem parlant de l’acabament definitiu d’una nissaga familiar, és l’últim. Jo tinc una mare i una filla, però he conegut gent que està al final del camí. “Sóc l’última baula d’una genealogia d’ombres”, que diu Brandes.

També hi ha la mitificació de la pròpia història...

Estem creant-nos nosaltres mateixos constantment. Estem apedaçant les nostres existències sovint per sentir-nos menys culpables. Ara estic assistint a processos de mistificació d’existències de la gent gran que m’envolta. No és un engany malintencionat, sinó protector. Brandes s’examina i es pregunta quines culpes arrossega i com les pot neutralitzar i superar. És un tema que des d’un altre punt de vista ja treballava a *El silenci dels arbres*.

L’estructura de la novel·la és com un mosaic...

Està construïda pensant en l’estrella de Laugel, una estrella cromàtica de sis puntes: vermell, violeta, blau, verd, groc i taronja. És així perquè volia que no es veiés la trama ni l’ordit, però era molt difícil aguantar en el buit una novel·la que no té capítols, ni gaires personatges, ni punts de vista diferents ni pluralitat... En el centre de l’estrella hi vaig col·locar el que era més important, la decisió, on es creuen tots els fils, i a cada punta vaig posar-hi els que jo creia que eren els temes del llibre: la malaltia i la mort, la pintura, l’Alma, els pares i el Cranach que és la història familiar, la guerra i l’Erika. Tota la novel·la està girant en la mateixa direcció i en el mateix ordre, dividint el llibre en tres segons les visites de Hofer, i repetir els temes a cada part... Em va semblar una bona solució, i no crec que s’hagués aguantat d’una

altra manera. A mi m’agrada treballar sobre estructures potents, perquè hi crec fermament. Molt sovint el problema dels llibres que llegim és que estan mal estructurats. Hi ha molts escriptors que es posen a escriure i improvisen; jo no puc, necessito saber on sóc i cap a on vaig. Una altra preocupació també era el to del personatge, era un repte que no fos pedant ni rabiüt, que fos humil, i trobar un punt d’equilibri entre totes aquestes característiques. De fet hi ha gairebé les mateixes línies sobre cada tema, perquè si no l’estrella donaria voltes torta... és una qüestió de contrapesos

Contra la faramalla

Eduard Márquez (Barcelona, 1960) es reivindica com a *rara avis* en el món literari. No és habitual dels actes literaris -només en tallers literaris o xerrades a les escoles- i gairebé es considera d'una altra època, un resistent, defensant idees com ara el rigor, la feina, la constància... "Estem envoltats d'autors apressats -explica-. Amb un primer llibre ja volen guanyar calés a cabassos, premis...". Va debutar amb dos llibres de poesia en castellà (*La travesia innecessaria*, 1991, i *Antes de la nieve*, 1994), però el 1995 va començar l'aventura en prosa i en català amb els contes de *Zugzwang* (Quaderns Crema), gènere que va reprendre a *L'eloqüència del franc tirador* (Quaderns Crema, 1998). L'any 2000 fa el seu primer pas dins la novel·la amb *Cinc nits de febrer* (Quaderns Crema; recentment adaptada al cinema a *Febrer*), i el 2003 publica *El silenci dels arbres* (Empúries; finalista del premi Llibreter 2004). *La decisió de Brandes* (Empúries) va guanyar l'any passat el premi Octavi Pellissa a un projecte de creació literària. Les tres novel·les també han estat publicades en castellà per Alianza Editorial, i les dues primeres han estat traduïdes a l'alemany. A més, la seva obra literària quedaria coixa si no tenim en compte el llibre infantil, una trajectòria que va començar el 1999 amb *Hoax* i que compta més de set títols fins a *L'Andreu i el mirall de les ganyotes*, tots a l'editorial Cruïlla. Márquez aposta per la feina ben feta, per l'esforç: "No escric per donar coneixements ni per emocionar, escric per aprendre coses i per emocionar-me jo. Intento transmetre les meves obsessions de la millor manera possible, i amb un gran repte: que ningú em pugui dir que està mal fet. El lector pot dir que no li ha agradat, però no que li han pres el pèl. Això només es pot fer des de la humilitat, la feina, la perseverança... El món és ple de venedors de fum..., pura faramalla".

Hi ha escriptors que només estan atents als fets i a l'estructura, no es preocupen per la paraula...

És deixadesa. Jo sóc un obsès per la paraula justa, i crec que ho hem oblidat, hem desvirtuat ja tant la cosa que tot val: no, la literatura ha de ser música, és ritme, és puntuació, és fonètica. Em faig farts de llegir les meves històries en veu alta, tant per a nens com per a adults, i marco totes les cacofonies i després faig llistes de paraules repetides. El buidat de totes les paraules de *La decisió de Brandes* són tres setmanes de feina, però és important estar atent a les paraules, perquè són com pedres en un llac: tenen una expansiva. Si la paraula *basarda* surt a la pàgina 8 no pot tornar a sortir a la 9... És molt maca però pesa molt i no pot tornar a aparèixer fins a la 28. Aquesta cura de la llengua és fonamental i l'hem perduda, i hi ha gent que fins i tot del menyspreu en fa bandera. A més, la poesia enllaça amb el meu lema, que tindria escrit si no fos tan fàcil de recordar: menys és més. La poesia aporta l'essència, i també enllaça amb la meva gran dèria que és la transparència, intentar que la llengua tingui el menor pes possible, que el lector no la noti. Que sembli que no hi ha res entre el lector i el text... És molt difícil, i això també té a veure amb l'essència de Brandes i de Braque: sense pressa, deixar que les coses brollin, treballar-les, polir-les...

Parlem-ne

Joan Solà

Dues comunitats (i 2)

La política benpensant que dèiem ens ha conduït a la tragèdia de ser un poble que viu sempre mig avergonyit de ser el que és. Vivim avergonyits, apesats, amargats, els catalanoparlants que volem mantenir la nostra llengua amb la mateixa dignitat de qualsevol altra, però les circumstàncies en què estem immersos ens obliguen a renunciar-hi, a suportar situacions d'enfrontament, a acceptar la patuèsització galopant de la nostra parla. Però hi viuen també els altres que conviuen amb nosaltres i no volen o no poden compartir la nostra llengua. O almenys hi vivien fins fa no gaire. Avui la balança ja es decanta clarament cap a un empitjorament de la situació dels primers, mentre els segons reclamen sense complexos els drets del DNI "espanyol". Simplement, hem de dir que no, que no podem ni volem viure d'aquesta manera, ni nosaltres ni ells.

Avui la situació lingüística és, en el millor dels casos, la següent. Hi ha una massa d'excel·lents coneixedors de la llengua, teòrics i pràctics, com mai no havia existit: podem sentir hores i hores de ràdio i televisió amb un català miraculosament dúctil, net i actual. I, paral·lelament, hi ha una massa cada cop més perillosament àmplia de persones que no volen usar aquesta llengua o no poden. De manera que les dues comunitats lingüístiques són evidents: i la que pateix de debò de la situació només és una. Entremig hi ha una massa, també cada cop més extensa, de persones que usen un català del tot despreocupat, degradat, i el tarannà penetra pertot arreu, a la premsa, a les ràdios, a les televisions, al llenguatge col·loquial o formal. Aquesta tercera realitat és, evidentment, conseqüència de la política general que s'ha seguit tots aquests anys, una política que, enllà de les prediques, ha fet sentir a tothom el català com a llengua subordinada i sobrerera.

Obliguem la joventut a estudiar el català, i quan truca al mercat laboral constata, amargament, que no el necessita. Prediquem als immigrants que es matriculin en cursos de català; però al cap de quinze dies justos de ser al país ells mateixos descobreixen l'enganyifa: allò no els fa cap falta. Els matriculats en grans nuclis urbans són escassament un tres per cent dels immigrants, i els que acaben els cursos no arriben a la meitat. Muntem poderoses entitats de suport a la llengua, però la llengua no és necessària en el món econòmic i social. Simplement, no hem jugat mai fort per la dignitat i la perduració d'aquesta llengua: hem jugat només allà on era fàcil, abocant-hi diners. La doble comunitat és com més va més patent, i una de les dues va reculant, cada cop més amargada. Això sí: amb totes les aparences públiques de normalitat. La solució és única: reaccionar per refer la nostra personalitat, per fer-nos respectar i per respectar-nos a nosaltres mateixos; perquè tots els que vivim aquí arribem a veure clar que no podem ni volem deixar perdre una part fonamental de la nostra personalitat: la part d'expressió catalana.

i balances, i en això també sóc obsessiu.

Vostè ha escrit poesia en castellà, però ja no n'escriu...

Vaig començar a escriure en castellà perquè en aquell moment la meua tradició

"La literatura ha de ser música, és ritme, és puntuació, és fonètica"

intel·lectual era castellana, era com la meua llengua d'ofici, i fins que no em vaig poder guanyar la vida com a escriptor vaig ser professor de llengua i literatura castellana, i corrector d'estil, negre i totes aquestes ronyes editorials en castellà. Curiosament, va ser en el moment en què vaig deixar la poesia per saltar a la prosa quan em vaig adonar que el castellà no em rutllava, ja fa molts anys: el primer conte del primer llibre de relats ja em va sortir directament en català, recordo el moment d'engegar l'ordinador i posar-me a escriure en català. La poesia té un

gran paper en la meua formació, en continuo llegint moltíssima i em considero poeta, el que passa és que utilitzo un altre camí. El poeta té un sentit de la llengua, del ritme, de la fonètica, de la musicalitat de la prosa que trobo a faltar sovint en molts narradors. Hi ha molts llibres en prosa que no aguantarien una lectura en veu alta. El treball de la paraula al qual t'obliga la poesia és molt enriquidor i poderós a l'hora d'escriure. En aquests moments estic escrivint poesia en català, i la tinc a l'ordinador, però de moment no penso a publicar-la.